

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/44260>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Het verschijnsel taal

In de eerste druk van deze algemene inleiding in de taalwetenschap van Peter Nieuwenhuijzen was het laatste hoofdstuk (een demonstratie van syntactische theorievorming aan de hand van de bindingstheorie) geschreven in samenwerking met Eric Reuland. In deze tweede druk is de samenwerking van de Groningse auteur met Utrechtse collega's uitgebreid. Het aan fonetiek en fonologie (en het regelbegrip) gewijde hoofdstuk 2 is bewerkt door Hugo Quené en het oorspronkelijke hoofdstuk 9 over het brein is vervangen door twee informatieve nieuwe hoofdstukken, 9 en 10, geschreven door Frank Wijnen. In hoofdstuk 9 wordt ingegaan op de delen van de hersenen die relevant zijn voor taalverwerking, en verder op afasie en moderne onderzoekstechnieken als ERP en FMRI. In hoofdstuk 10 worden theorieën over zinsverwerking (parsering) besproken. Het oorspronkelijke hoofdstuk 9 ging vooral over klankverwerking; de inhoud daarvan is nu toegevoegd aan hoofdstuk 2 (par. 2.3: Hoe we klanken waarnemen).

Zoals de auteur in zijn voorwoord bij de tweede druk opmerkt, heeft hij de gelegenheid te baat genomen om ook in de andere 13 hoofdstukken kleine wijzigingen aan te brengen. Het betreft details als het toevoegen op p. 228 van het fonologisch kenmerk '± stem' dat in de eerste druk weggevalen was of op p. 233 het corrigeren van [li] tot [lix] (maar [raf] is niet veranderd in [xraf]). Verder zijn er passages weggelaten die in de eerste druk onduidelijk waren. Zo had ik inderdaad vraagtekens gezet bij een zin voorafgaande aan de laatste zin op p. 78 van de

2^e druk en bij het einde van nr. 2 op p. 99. Tot mijn genoegen zag ik dat die stukjes tekst in de tweede druk geschrapt zijn. Er zijn ook stukjes tekst toegevoegd zoals in par. 7.1 over de afstamming van de mens, waar op p. 122 melding wordt gemaakt van de vondst in 2004 van resten van de 'Floresmens'. Par. 13.5 over zinsbetekenis is met een slotalinea uitgebreid en in 13.6 over de spreesituatie (pragmatiek) is de voorlaatste alinea nieuw. En zo is er meer.

De tweede druk is zeker een verbetering ten opzichte van de eerste. Echter: in de bespreking van de eerste druk (*Nederlandse Taalkunde* 1996, p. 248-251) merkte ik op dat de bibliografie tamelijk slordig is en dat is in de tweede druk niet anders. Enkele voorbeelden daarvan: de referentie naar Gorter e.a. (1984) op p. 91 ontbreekt in de bibliografie en dat was in de eerste druk ook zo, op p. 89 wordt verwezen naar De Vries (1993) terwijl in de bibliografie alleen De Vries (1974) te vinden is. In de bibliografie is Koenen (1990) vervangen door Koenen (1997), maar in de lopende tekst (p. 241-242) is het oude jaartal blijven staan. In een nieuw toegevoegde passage op p. 222 wordt verwezen naar Grundy (2000), maar die titel is niet in de bibliografie opgenomen. Het register is in de nieuwe druk opnieuw opgezet. De logica achter de veranderingen is echter niet altijd duidelijk. Enkele voorbeelden: De term 'pragmatiek' is geschrapt, terwijl de tekst over dat onderwerp in par. 13.6 juist uitgebreid is. 'Homo sapiens sapiens' is 'homo sapiens' geworden, terwijl in de tekst zelf (p. 119-120) op dit punt niets veranderd is. In die tekst (p. 119) wordt overigens de term 'moderne mens' gelijkgesteld met 'homo sapiens' terwijl het adequater

is om de moderne mens met homo sapiens sapiens gelijk te stellen.

Grammaticaal gezien was de eerste druk georiënteerd aan de generatieve theorievorming van vóór 1995 en in de tweede druk is dat zo gebeven. Latere ontwikkelingen als Minimalisme, Optimaliteitstheorie of Constructiegrammatica worden niet genoemd. Die hoeven in zo'n algemene inleiding ook niet diepgaand behandeld te worden, maar in globale bewoordingen zou aangegeven kunnen worden dat de moderne taalkunde nog steeds in discussie is over een aantal aspecten van grammaticale theorievorming. Als voorbeeld zou kunnen gelden de manier waarop Wijnen in hfdst. 10 laat zien dat er discussie is over de inrichting van een parser (eerst parsing op syntactische basis waarna andere informatie aan bod komt of voor parsing een ongedeeld mechanisme aanne-men).

Bij de eerste druk was ik positief over de globale opzet van het boek, waarin naast de taalsystematiek een aantal andere gebieden aan bod komen: sociolinguïstiek en taalverwerving, psycholinguïstiek en taalverwerving. Verder zijn er hoofdstukken over spelling, diertalen en taal in de prehistorie. Een opzet die dus zeker geschikt is voor een algemene inleiding in de taalkunde. Maar twee wensen (voor een derde druk?) blijven staan: het wegwerken van de slordigheden en aandacht voor recentere ontwikkelingen in de grammaticale theorievorming. (Ad Foolen)

Historische taalkunde

In 2006 verscheen bij de Oxford University Press het imposante, ruim 700 pagina's tellende *The Oxford introduction tot Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European world*. In 26 hoofdstukken beschrijven de auteurs, Mallory en Adams, diverse grammaticale aspecten van het Indo-Europees. De verschillende groepen binnen deze taalfamilie worden apart belicht. Ook is er natuurlijk aandacht voor de manier waarop de comparatieve reconstructie verloopt. Vervolgens

wordt getoond hoe met deze gereconstueerde taal en gegevens op het gebied van de archeologie en de natuurlijke historie de lijnen doorgetrokken kunnen worden naar de wereld waarin de sprekers van het Indo-Europees leefden tussen 5500 en 8000 jaar geleden.

Bij dezelfde uitgever verscheen ook in 2006 het boek *The changing languages of Europe*. De auteurs, Heine en Kuteva, proberen aan te tonen dat de Europese talen (inclusief het Baskisch en het Fins) steeds meer op elkaar gaan lijken, een proces dat al vele decennia aan de gang is. De veranderingen betreffen niet alleen lexicale ontleningen, maar alle niveaus van de grammatica. Het gaat om veranderingen die nauwelijks opvallen en die volgens de auteurs voor een deel het gevolg zijn van de culturele en economische uitwisseling over nationale en regionale grenzen heen, en voor een ander deel van taalcontacten.

Uitgeverij Peeters publiceerde in 2006 onder redactie van Lodi Nauta de bundel *Language and cultural change. Aspects of the study and use of language in the later middle ages and the renaissance*, waarin de tot artikelen bewerkte papers zijn te vinden die werden gepresenteerd op een workshop in Groningen begin 2004 over de diverse manieren waarop taal heeft bijgedragen aan de vorming van de renaissancecultuur. (JNT)

Syntactische proefschriften

De hieronder besproken proefschriften zijn allemaal LOT-publicaties uit 2006. Ze werden verdeeld in de jaren 2005 en 2006.

Boban Arsenijević promoveerde op een studie naar het inwendige aspect van de werkwoordsgroep (VP). In zijn proefschrift *Inner aspect and telicity. The decompositional and the quantificational nature of eventualities at the syntax-semantics interface* gaat hij in op de verhouding tussen de decompositionele en kwantificatiele benaderingen van dit onderwerp, waarbij deze twee visie worden gecombineerd.

Martin Salzmann promoveerde op een lijvig proefschrift, getiteld *Resumptive prolepsis*, waarin

een specifiek soort A-bar-relaties wordt onderzocht in het Standaardduits, Zürich, Duits en Nederlands. Daarbij heeft de gedислоceerde constituent een indirecte relatie met de positie waarin deze geïnterpreteerd wordt. In tegenstelling tot een directe relatie is hier geen transformatie nodig. De studie past in het kader van de Principes en Parameter-theorie.

Mario van de Visser onderzocht een indrukwekkend aantal talen voor zijn studie *The marked status of ergativity*. Dat ergativiteit een gemarkeerd verschijnsel is, blijkt niet alleen uit het feit dat het maar in 25 procent van de talen voorkomt, maar ook uit het gegeven dat het in veel van die talen beperkt blijft tot bijvoorbeeld de verleden tijd. Ergativiteit kent verschillende gedaanten en in dit proefschrift wordt een theoretisch voorstel gedaan dat onder meer al deze patronen kan verklaren.

Het proefschrift *Reflexivization strategies in Georgian* van Nino Amiridze gaat over reflexivisatie-strategieën in het Georgisch. Deze taal heeft een rijk systeem van naamvallen en congruentie. Getoond wordt dat het Georgisch een consistent anaforisch systeem bezit, een eigenschap die niet door eerdere studies van deze taal wordt gesuggereerd.

In *The syntax of compound tenses in Slavic*, een dissertatie van Krzysztof Migdalski, is de aandacht gericht op de diachronie en synchronie van de structuur van samengestelde tijden in de Slavische talen. De auteur gaat ervan uit dat het temporele systeem in de hedendaagse Slavische talen vroeger complexer was. De vereenvoudiging van dit systeem was, zo wordt betoogd, een gevolg van de overvloed aan aspectuele markering door temporele en aspectuele morfemen in het Protoslavisch en het Kerkoslavisch, en betrof twee niveaus van de grammatica: morfologisch (door de verdwijning van de aspectuele tijdvormen) en semantisch (door herinterpretatie van de voltooid tegenwoordige tijd).

Boya Li brengt in *Chinese final particles and the syntax of the periphery* verslag uit van haar onderzoek naar eindpartikels (partikels die aan het eind van een zin of zinsdeel staan) in drie

Chinese talen: het Mandarijn, het Kantonees en het Wenzhounees. Deze partikels worden syntactisch geanalyseerd door te kijken hoe ze zich verhouden tot de structuur van de zin. Daarbij spelen recente hypothesen over de structuur van de complementizer phrase een belangrijke rol.

Het proefschrift van Joanna Ut-seong Sio, getiteld *Modification and reference in the Chinese nominal*, is een verkenning van de structuur van de nominale constituent in verschillende Chinese talen. Centraal staan de NC's met een bepaling. Variatie van de plaats van deze bepaling correspondeert met bepaalde referentiële eigenschappen van deze constituent.

Wilco van den Heuvel ten slotte geeft in zijn studie *Biak* een beschrijving van het Biak (of: Biaks). Dit is een van de vele talen van de provincie Papoea in Oost-Indonesië. Het aantal sprekers van deze taal wordt geschat op 70 duizend. Het Biaks bestaat uit diverse dialecten, die over het algemeen slechts weinig van elkaar verschillen. Deze studie richt zich op het Biaks dat gesproken wordt in het westen van Biak, voornamelijk in het dorp Wardo. (JNT)

Morfologie

English words van Heidi Harley is een taalkundige inleiding op de studie van Engelse woorden. Het boek begint met een hoofdstuk over de vraag wat een woord eigenlijk is. Het tweede hoofdstuk gaat over Engelse fonologie. In het derde hoofdstuk komen fonologische woorden aan de orde. De oorsprong van woorden vormt het onderwerp van het volgende hoofdstuk. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de Engelse morfologie. Vervolgens komt de morfologische idiosyncrasie ter sprake in hoofdstuk 6. In hoofdstuk 7 staat de lexicale semantiek centraal. Het achtste hoofdstuk is gewijd aan de manier waarop kinderen woorden leren. In het laatste hoofdstuk wordt het woord beschouwd in een historisch-taalkundig kader.

In de bundel *Constant en variabel in de morfologie* zijn twaalf historiografische studies samen-

gebracht van Henk Schultink. De artikelen over de geschiedenis van de morfologie bestrijken de periode 1968-1999. Aan het eind van de bundel is 'bij wijze van nabeschouwing' een interview opgenomen dat de bezorgers van dit boek, Lo van Driel en Jan Noordegraaf, in juli 2005 hadden met de auteur. Daarin brengt Schultink onder meer naar voren dat binnen de historiografie van de taalwetenschap de morfologie te kort is gekomen. Dat geldt voor de morfologie in het algemeen en die in Nederland in het bijzonder. (JNT)

Fonologische proefschriften

De volgende proefschriften zijn verdedigd in 2006 en uitgegeven bij LOT.

In haar studie *Phonetic experiments on the word and sentence prosody of Betawi Malay and Toba Batak* brengt Lilie Roosman verslag uit van haar onderzoek naar woordprosodie in twee regionale talen van Indonesië, het Toba Batak en het Betawi Malay. Een belangrijk verschil tussen deze twee talen is dat de eerste woordaccent heeft en de tweede niet. Een van haar bevindingen is dat in het T2-onderwijs van een klemtoontaal meer aandacht besteed moet worden aan prosodie ten behoeve van verwervers die een niet-klemtoontaal als moedertaal hebben.

In *The phonology of Shaoxing Chinese* van Jisheng Zhang wordt een analyse gegeven van de belangrijkste aspecten van de fonologie van het Chinees van Shaoxing. Dit Chinees behoort tot de Wu-dialecten binnen de Chinese taalfamilie. Daarnaast vinden we een analyse van de fonologie van het Mandarijn.

In zijn studie *The Italian 'mobile diphthongs'* houdt Bart van der Veer zich bezig met de 'mobiele diftongen' in het Italiaans. Daarmee worden de stijgende tweeklanken 'je' en 'wo' bedoeld (met korte 'e' en 'o'). Deze alterneren met overeenkomstige monoftongen als de klemtoon verschuift door een morfologische operatie, zoals in *sièdi* 'jij zit' tegenover *sedíamo* 'wij zitten', en *muòvo* 'ik beweeg' tegenover *moviménto*

'beweging'. De auteur poogt onder meer een verklaring te vinden voor het verschijnsel dat al vanaf de zestiende eeuw deze tweeklanken hypercorrect worden uitgebreid naar de onbeklemtoonde lettergrepen, zoals in *siederò* 'ik zal zitten' en *muoviamo* 'wij bewegen'.

Het proefschrift van Thera de Jong, getiteld *La prononciation des consonnes dans le français de Paris aux 13ème et 14ème siècles*, gaat over de uitspraak van de medeklinkers in het Frans uit Parijs in de dertiende en veertiende eeuw. De auteur heeft zich voor haar onderzoek gebaseerd op de volgende corpora uit de genoemde periode: 364 Parijse oorkonden, een drietal teksten met rijmwoorden, geschreven voor een Parijs publiek, en enkele veertiende-eeuwse uitspraakhandboeken. Ook is gekeken naar de moderne dialecten, omdat die relictten van eerdere taalfasen kunnen bevatten. Een van de conclusies is dat in de loop van de veertiende eeuw spelling en uitspraak steeds meer uit elkaar gingen lopen. (JNT)

Taalbeheersing

Bij de Sdu verschenen in 2006 de volgende boeken op diverse terreinen van de taalbeheersing. In de eerste plaats de vierde editie van *De Volkskrant stijlboek*, waarin de zogenaamde 'Witte Spelling' wordt gebruikt. De Volkskrant was een van de landelijke kranten die zich na het verschijnen van het nieuwe Groene Boekje in 2005 verenigden in het Platform de Witte Spelling, dat door het Genootschap Onze Taal werd geadviseerd bij de samenstelling van *het Witte Boekje*. Verder is de vierde editie van het *Stijlboek* geactualiseerd en op essentiële punten herzien.

Peter van der Geer en Jan Reinder Rosing schreven *De debatwijzer*, die de lezer wil leren hoe hij overtuigend kan overkomen in debat en dialoog door beproefde technieken en slimme tactieken te hanteren. Het boekje bevat veel praktische tips uit de praktijk.

In *Check je tekst* geeft Eric Tiggeler tips en checklists om snel beter een scriptie, werkstuk

of rapport te leren schrijven. Er wordt antwoord gegeven op vragen over hoe je moet beginnen, een tekst opbouwen, argumenteren, citaten gebruiken, enzovoort.

In *Baxter's English survival kit* vinden we handzame en praktische Engelse taaltips, aangereikt door Andy en Astrid Baxter, die de lezer moeten behoeden voor de meestgemaakte fouten in het (zakelijk) Engels op het gebied van spelling, leestekens, grammatica en vocabulaire.

Karen Heij en Wessel Visser schreven het boekje *Schrijven in eenvoudig Nederlands*, waarmee beoogd wordt de lezer te leren zijn teksten voor 95 procent van de Nederlanders begrijpelijk te maken. Dat kan volgens de auteurs door 29 regels van eenvoudig Nederlands te volgen.

In het kleine boekje *Geef de spelling wat speling* beantwoordt Jan Renkema ter gelegenheid van zijn 400.000ste *Schrijfwijzer* de vraag hoe we met de nieuwe spelling moeten omgaan. Het antwoord is om jezelf wat vrijheid te gunnen als het gaat om hoofdletter of een streepje en de energie te bewaren voor de tekstkwaliteit.

Willem Kas schreef de volgende vier boekjes in de reeks *Taalconditietraining: Werkwoorden spellen, Woorden spellen, Teksten schrijven en Zinnen schrijven*. In deze boekjes wordt telkens een trainingsprogramma geboden om je kennis en vaardigheid snel en effectief te verbeteren. De lezer begint met een taalconditiemeter om de beginsituatie vast te stellen. Daarna volgen verschillende trainingen.

Bij uitgeverij Boom verscheen van de hand van Marianne Bertina het uitgebreide boek *Gewoon goed Nederlands*, waarin op onderhoudende manier wordt gepoogd de basisprincipes van het geschreven Nederlands weer tot leven te brengen. Het accent ligt op het effect dat de formulering heeft op de lezer en op de mogelijkheden die de schrijver het om de de lezer met plezier te laten lezen. (JNT)

Bibliografie

- Amiridze, Nino.** *Reflexivization strategies in Georgian*. Utrecht: LOT, 2006. XIV + 317 blz. ISBN 90 76864 96 9. EUR 27,54.
- Arsenijević, Boban.** *Inner aspect and telicity. The decompositional and the quantificational nature of eventualities at the syntax-semantics interface*. Utrecht: LOT, 2006. 204 blz. ISBN 90 76864 93 4. EUR 22,12.
- Baxter, Andy & Astrid Baxter.** *Baxter's English survival kit. Praktische Engelse taaltips*. Den Haag: Sdu, 2006. 153 blz. ISBN 90 12 11659 7. EUR 15,95.
- Bertina, Marianne.** *Gewoon goed Nederlands. Schrijven voor de lezer*. Den Haag: Boom, 2006. 280 blz. ISBN 90 8506 215 2. EUR 26,50.
- De Volkskrant stijlboek.** Den Haag: Sdu, 2006. 229 blz. ISBN 90 12 11238 9. EUR 14,50.
- Geer, Peter van der & Jan Reinder Rosing.** *De debatwijzer. Overtuigend in debat en dialoog*. Den Haag: Sdu, 2006. 115 blz. ISBN 90 12 11254 0. EUR 19,95.
- Harley, Heidi.** *English words. A linguistic introduction*. Oxford: Blackwell, 2006. XVIII + 296 blz. ISBN 0 631 23032 7. BP 17,99.
- Heine, Bernd & Tania Kuteva (2006).** *The changing languages of Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2006. XVIII + 356 blz. ISBN 0 19 929733. BP 60,00.
- Heuvel, Wilco van den.** *Biak. Description of an Austronesian language of Papua*. Utrecht: LOT, 2006. XVII + 478 blz. ISBN 90 78328 10 0. EUR 34,50.
- Hey, Karen & Wessel Visser.** *Schrijven in eenvoudig Nederlands*. Den Haag: Sdu, 2006. 80 blz. ISBN 90 12 11657 0. EUR 11,95.
- Jong, Thera de.** *La prononciation des consonnes dans le français de Paris aux 13ème et 14ème siècles*. Utrecht: LOT, 2006. 324 blz. ISBN 90 78328 06 1. EUR 27,20.
- Kas, Willem.** *Teksten schrijven*. Den Haag: Sdu, 2006. 133 blz. ISBN 90 12 11483 7. EUR 9,95.

Kas, Willem. *Werkwoorden spellen*. Den Haag: Sdu, 2006. 124 blz. ISBN 90 12 11648 5. EUR 9,95.

Kas, Willem. *Woorden spellen*. Den Haag: Sdu, 2006. 128 blz. ISBN 90 12 11481 0. EUR 9,95.

Kas, Willem. *Zinnen schrijven*. Den Haag: Sdu, 2006. 157 blz. ISBN 90 12 11482 9. EUR 9,95.

Li, Boya. *Chinese final particles and the syntax of the periphery*. Utrecht: LOT, 2006. VIII + 181 blz. ISBN 90 78328 02 5. EUR 21,65.

Mallory, J.P. & D.Q. Adams. *The Oxford introduction tot Proto-Indo-European and the Proto- Indo-European world*. Oxford: Blackwell, 2006. XIV + 731 blz. ISBN 0 19 928791 0. BP 65,00.

Migdalski, Krzysztof. *The syntax of compound tenses in Slavic*. Utrecht: LOT, 2006. XIV + 307 blz. ISBN 90 76864 99 0. EUR 27,08.

Nauta, Lodi (red.). *Language and cultural change. Aspects of the study and use of language in the later middle ages and the renaissance*. Leuven/ Parijs: Peeters, 2006. XV + 224 blz. ISBN 90 429 1757 1. EUR 45,00.

Nieuwenhuijsen, Peter M. *Het verschijnsel taal. Een kennismaking*. Bussum: Coutinho, 2005. 284 blz. ISBN 90 62834922. EUR 27,50.

Renkema, Jan. *Geef de spelling wat speling*. Den Haag: Sdu, 2006. ISBN 90 12 11472 1. EUR 5,95.

Roosman, Lilie. *Phonetic experiments on the word and sentence prosody of Betawi Malay and Toba Batak*. Utrecht: LOT, 2006. XII + 171 blz. ISBN 90 76864 98 5. EUR 21,23.

Salzmann, Martin. *Resumptive prolepsis. A study in indirect A'-dependencies*. Utrecht: LOT, 2006. XIV + 465 blz. ISBN 90 78328 05 6. EUR 34,03.

Schultink, H. *Constant en variabel in de morfolo- gie. Historiografische studies*. Münster: Nodus Publikationen, 2006. 219 blz. ISBN 3 89323 293 1. EUR 28,00.

Tiggeler, Eric. *Check je tekst. Tips en checklist om snel beter te schrijven*. Den Haag: Sdu, 2006. 104 blz. ISBN 90 12 11553 1. EUR 10,00.

Ut-seong Sio, Joanna. *Modification and reference in the Chinese nominal*. Utrecht: LOT, 2006. XVIII + 205 blz. ISBN 90 78328 03 2. EUR 22,12.

Veer, Bart van der. *The Italian 'mobile diph- thongs'. A test case for experimental phonetics and phonological theory*. Utrecht: LOT, 2006. X + 181 blz. ISBN 90 76864 88 8. EUR 21,57.

Visser, Mario de. *The marked status of ergativity*. Utrecht: LOT, 2006. XVIII + 347 blz. ISBN 90 78328 12 4. EUR 28,94.

Zhang, Jisheng. *The phonology of Shaoxing Chi- nese*. Utrecht: LOT, 2006. XII + 311 blz. ISBN 90 76864 90 X. EUR 27,16.